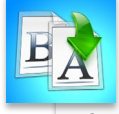

SAĞLIK KURUMLARINDA FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

- Finansal Bilgi: Kullanımı ve Kullanıcıları
- Finansal Tablolar Analizi
  - Finansal Analiz Türleri
  - Finansal Analiz Teknikleri
    - Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)
    - Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)
    - Eğilim Yüzdeleri ile Analiz (Trend Analizi)
    - Oran (Rasyo) Analizi

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

SAĞLIK KURUMLARINDA MALİYET YÖNETİMİ

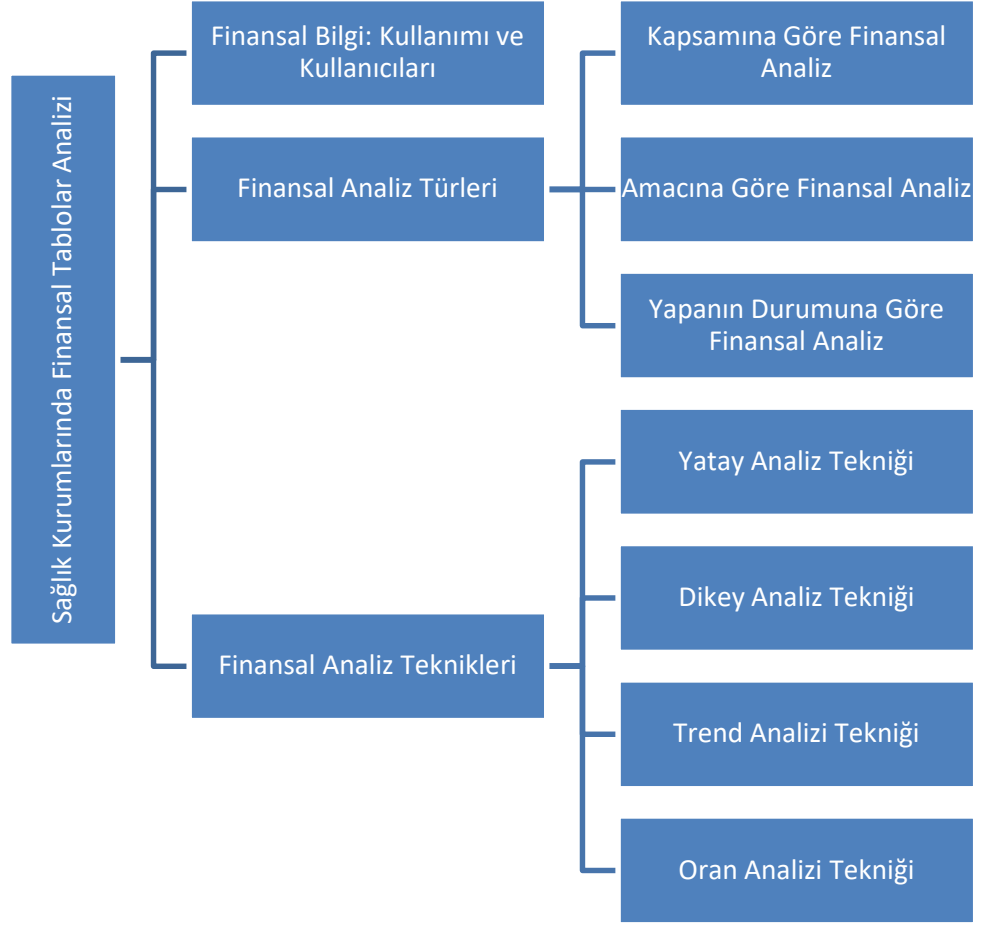
**Prof. Dr.
N. Mine TÜKENMEZ**

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
  - Sağlık işletmelerinde finansal yönetimde karar almada kullanılan analiz tekniklerinin neler olduğunu ve nasıl kullanılacaklarını,
  - Karşılaştırmalı tablolar analizi,
  - Yüzde yöntemi ile analiz,
  - Trend analizi,
  - Rasyo analizi tekniklerinin nasıl uygulandığını ve yorumlandığını kavrayacak bilgi ve becerilere sahip olabileceksiniz.

**ÜNİTE
11**

SAĞLIK KURUMLARINDA FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

GİRİŞ

Finansal analizler, işletme muhasebe bilgi sistemi içerisinde, yönetim muhasebesi alt sisteminde yer alan alt sistemlerin ürettiği finansal bilgiler üzerinden yapılan maliyet analizleri, finansal tablo analizleri ve işleme bütçesi analizlerinden oluşmaktadır. Finansal analizlerin en önemli kullanım alanı, yönetsel kararların verilmesini kolaylaştırmaları ve bu tür kararlara dayanak olmalarıdır.

Bu bölümde finansal analizlerin çok önemli bir parçasını oluşturan finansal tablo analizleri ele alınacaktır. Finansal tablo analizleri ağırlıklı olarak temel finansal tablolar olarak kabul edilen bilanço ve gelir tablosu üzerinden çeşitli tekniklerle gerçekleştirilmektedir. Bu bölümde finansal analiz teknikleri olarak kabul edilen karşılaştırmalı analiz, dikey yüzde analizi, eğilim yüzdeleri ile analiz ve oran analizi teknikleri sırasıyla ele alınacaktır.

Finansal tablolar analizi iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, analizi yapılacak finansal tablonun analiz tekniğine uygun olarak yeniden düzenlenmesi (analitik şekle dönüştürülmesi), ikincisi ise birinci kısımda üretilen yeni bilgilerin yorumlanmasıdır.

Finansal analiz bir şirketin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve o şirket ile ilgili geleceğe dönük tahminlerde bulunabilmek için mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesi olarak tanımlanabilir.

- Yönetim fonksiyonunu gerçekleştirirken *şirket yöneticileri*,
- Borçluların kredi değerliliğini saptayan *kredi kurumları*,
- Yatırım kararı vermeye çalışan *menkul kıymet ve reel varlık yatırımcıları* finansal analiz tekniklerinden en fazla yararlanan grupları oluştururlar.

FİNANSAL BİLGİ: KULLANIMI VE KULLANICILARI

Finansal bilgi karar alma sürecinin çok önemli bir parçasıdır. Karar alma sürecinde finansal bilginin kullanım alanları beş grupta toplanabilir:

- Bir işletmenin *finansal durumunun* değerlendirilmesi,
- Bir işletmenin *yönetiminin* değerlendirilmesi,
- Faaliyetlerin *verimliliğinin* değerlendirilmesi,
- Faaliyetlerin *etkinliğinin* değerlendirilmesi,
- Faaliyetlerin direktiflere, yönergelere *uygunluğunun* değerlendirilmesi.

Bir işletmenin finansal durumu onun finansal yapısının (bilançonun kaynak yapısı), kârlılığının, taşıdığı finansal risklerin ve faaliyet verimliliğinin bütünleşik bir görüntüsüdür. Bir işletmenin belirlemiş olduğu amaçlarına uygun olarak istikrarlı bir faaliyet düzeyinde varlığını sürdürebilme gücü olarak da ifade edilebilir.

Finansal bilgi, karar alma sürecinde işletmenin finansal durumunun, yönetiminin, verimliliğinin, etkinliğinin ve uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

İşletmenin sahip ve ortakları yönetim yetkisini profesyonel yöneticilere devretmişlerdir. İşletme yöneticilerinin temel görevi kendilerine emanet edilen işletme varlıklarını en iyi şekilde yöneterek, işletme sahiplerinin çıkarlarını korumaktır. Finansal bilgiler, ekonomik varlıkların finansal kaynakların yöneticilerin ve personelin kötü kullanımları sonucu zarara uğramalarını engelleyecek ve denetleyecek bilgilerden de oluşmaktadır.

Verimlilik çıktıların girdilere oranı olarak tanımlanır. Verimliliğin artırılması çıktının artırılması veya girdinin azaltılmasıyla sağlanacaktır. Bir sağlık işletmesinde verimlilik; bir dönemde üretilmiş olan hizmetin çıktısı ile bu hizmet üretimini gerçekleştirebilmek için kullanılan üretim girdilerinin birbirine oranı ile hesaplanan katsayıdır. Verimliliğin yeterli olup olmadığını belirlemek için gerçek maliyetler ile karşılaştırılacak standartların oluşturulması gerekir. Bu standartlar bütçeleme çalışmalarında kullanılır.

Etkinlik ise, çıktıların maliyeti ile değil, çıktıların üretilerek amaçların başarıma derecesi ile ilgilidir. Ölçümü verimliliğe göre daha güçtür. Çünkü birçok işletmenin amaçları niceliksel olarak belirlenmemiştir. Bir işletme verimli olabilir ama etkin olmayabilir. Diğer bir deyişle verimli çalışıyordur ama amaçlarına ulaşamamıştır.

Finansal bilgiler aynı zamanda yönerge ve direktiflere uygun davranılıp davranılmadığının belirlenmesi amacıyla da kullanılır. İşletme bütçeleri işletme içi direktiflere verilebilecek iyi bir örneği oluşturur.

Finansal bilginin kullanıcıları da ele alınması gereken bir diğer konudur. Genelde finansal bilgi kullanıcıları olarak işletme sahip veya ortakları, yöneticiler, kredi verenler, işçi sendikaları, derecelendirme kuruluşları, devlet vb. sayılabilir.

FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

Temel görevi işletmenin varlık ve kaynaklarını doğru bir şekilde yöneterek belirlenen hedefe güvenli bir şekilde ulaşmak olan yöneticiler, ancak doğru bir ekonomik ve finansal bir yapı ile hedefe ulaşmayı başarabilir ve amaçları gerçekleştirebilirler. İşletmelerde finansal planlama ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi için mevcut ve olması gereken finansal yapının bilinmesine ihtiyaç vardır. Finansal durumla ilgili bilgilerin kaynağını da finansal tablolar oluşturur.

Gerek temel finansal tablolar gerekse ek finansal tablolarda yer alan veriler üzerinden yapılacak bazı analitik uygulamalar işletmeyle ilgili finansal yorum ve değerlendirmeler açısından daha anlamlı ve yararlı sonuçlar alınmasına katkıda bulunur. Bu analitik uygulamalar finansal tablo analizleri kapsamında yürütülür.

Finansal tablo analizinin temel hedefi; işletmenin finansal durumu ve faaliyetleri ile ilgili olarak eğilim, tutar ve ilişkilerdeki temel değişikliklerin ve bu değişikliklerin nedenlerinin belirlenmesidir. Bu temel değişiklikler çoğunlukla işletmenin gelecekteki başarısı veya başarısızlığı konusundaki erken uyarı sinyalleri gibidir.

Finansal tablo analizi, işletmelerde tutulan muhasebe kayıtlarının doğal bir sonucu olarak düzenlenen bilanço ve gelir tabloları ile bu amaçla düzenlenen diğer

Finansal tablo analizi, bir işletmenin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını değerlendirmek, geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içerisinde gösterdiği eğilimlerin incelenmesini gerektirir.

mali tabloları çeşitli analiz tekniklerine tabi tutarak bir yorumda bulunmayı mümkün kılan önemli bir finansman tekniğidir. Bu tekniğin kullanımı ile gerek sağlık kurumu yöneticileri ve gerekse kurum dışı gruplar, sağlık kurumunun gidişi ve diğer durumları hakkında bilgi sahibi olurlar ve kurum hakkında karara varmaları daha kolaylaşır.

Finansal tablolar analizi, bir işletmenin finansal durumunu, performansını, faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişimini değerlendirmek ve işletmeyle ilgili geleceğe yönelik tahminlerde bulunmak için finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bu kalemlerin zaman içinde göstermiş oldukları değişimin incelenmesi olarak tanımlanmaktadır [1].

Finansal analiz, sağlık kurumları yöneticileri için bir araç olup aşağıdaki konuların gerçekleşmesinde yönetime büyük kolaylıklar sağlamaktadır [2].

- Sağlık kurumlarında finansal planların hazırlanmasında,
- Sağlık kurumlarının faaliyetlerini denetleme ve değerlendirmede,
- Sağlık kurumlarının amaçlarına ulaşip ulaşmadığını belirlemede, eğer amaca ulaşılmamış ise nedenlerini araştırmada,
- Sağlık kurumları faaliyetlerinin verimlilik ve başarı derecesini ölçmede,
- Kurumda üretilecek sağlık hizmetleri ve bu hizmetler için izlenecek fiyat politikasını kararlaştırmada,
- Sağlık hizmeti üretiminin her aşamasında doğru ve düzeltici kararlar almada.

Sağlık işletmelerinde finansal tablo analizleri, hastane genel muhasebesi, hastane maliyet muhasebesi ve hastane maliyet analizleri alt sistemlerinde oluşan finansal tabloları, çeşitli finansal tablo analiz yöntemleri ile değerlendirmeye tabi tutarak, hastane işletmeleri finansal yapısını değerlendirmeyi ve işletme yöneticileri olan hastane müdürleri ve başhekimlerin ileriye yönelik olarak alacakları kararları yönlendirmeyi amaçlayan bir yönetim muhasebesi alt sistemidir.

Finansal Analiz Türleri

Finansal analiz; analizin kapsamı, amacı ve analizi yapanın durumu dikkate alınarak sınıflandırılabilir. Bu açıardan konuya yaklaştığımızda finansal analiz üç farklı şekilde sınıflandırılabilir:

- Finansal analizin kapsamına göre
- Finansal analizin amacına göre
- Finansal analizi yapanın durumuna göre

Kapsamına göre finansal analiz

Analizin kapsadığı dönemler itibarıyla finansal analiz;

- Statik Analiz
- Dinamik Analiz

olmak üzere ikiye ayrılır.

Statik analiz; bir işletmenin tek bir dönemine ait bilanço veya gelir tablosunun kendi içinde analize tabi tutulmasıdır. Örnek: Dikey analiz ve oran analizi statik analizdir.

Dinamik Analiz ise işletmenin birbirini izleyen dönemlere ait (birden fazla) finansal verilerin ve göstermiş oldukları verileri birbiriyle karşılaştırmak üzere gerçekleştirilen analizdir. Örneğin; yatay (karşılaştırmalı) analiz ve trend analizi dinamik analiz teknikleridir.

Finansal analiz analizin kapsamı, amacı ve analiz yapan açısından farklı şekillerde sınıflandırılabilir.

Amacına göre finansal analiz

Yapılma amacına göre finansal analiz;

- Yönetim Analizleri
- Yatırım Analizleri
- Kredi Analizleri

olmak üzere üç başlık altında toplanır.

Yönetim Analizi; işletme hedeflerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini belirlemek, işletme faaliyetlerinin başarısını ölçmek ve geleceğe yönelik sağlıklı kararlar vererek işletmenin kârlılığını arttırmak amacıyla yapılır. Yönetimin isteği doğrultusunda, işletme yönetimi için yapılan analizdir.

Yatırım Analizi; işletmeye ortak olan (hisse senedi olanlar) veya ortak olmayı düşünenler ile işletmeye uzun vadeli kaynak sağlayan (şirketin tahvilini elinde bulunduranlar) veya sağlayacak olanlar tarafından yapılan analizdir. Başlıca yapılma amacı işletmenin gelecek dönemlerdeki kazanma gücünün yeterliliğinin ortaya konulmasıdır.

Kredi Analizi; işletmenin kredi talebinde bulunduğu banka ve benzeri finans kuruluşları tarafından yapılan analizlerdir. Analizin amacı; öncelikle işletmenin likidite durumunun saptanarak kısa vadeli borçlarını zamanında ödeyebilme gücünün araştırılmasıdır.

Analizi yapanın durumuna göre finansal analiz

Bu analiz şeklinde, analizi yapan kişinin işletme ile bağlantısı önemlidir. Bu açıdan finansal analiz;

- İç Analiz
- Dış Analiz

olmak üzere ikiye ayrılır.

İç Analiz; işletmenin kadrolu elemanları (işletmenin yöneticileri, muhasebecileri ve iç denetçileri gibi) tarafından genellikle yöneticiler için hazırlanan analizlerdir. Analizi yapan işletme içinden olduğu için, yapılan iç analizlerde işletmenin yayınlamış olduğu temel ve ek finansal tablolarına ilaveten, işletmeye ait her türlü doküman (muhasebe defterleri, belgeler vs.) kullanılmaktadır. Genellikle amacına göre de aynı zamanda yönetim analizidir.

Dış Analiz; işletmenin kamuoyuna yayınlamış olduğu finansal raporlardan yararlanarak, işletmenin kadrolu elemanı olmayan üçüncü kişi ve kurumlar tarafından yapılan analizlerdir. Analizi yapanlar tamamen işletme dışından olduğu için, yalnızca işletmenin kamuoyu ile paylaşmış olduğu raporlar ve bilgilerle yetinmek zorundadırlar.

Finansal Analiz Teknikleri

Finansal tabloların analizi çeşitli teknikler kullanılarak yapılır. Uygulanan tekniklerden sağlanan bilgiler finansal durumun bütün olarak tanımlanması için birlikte kullanılmalıdır. Tekniklerin hiçbiri tek başına gerekli tüm bilgileri sağlayamaz ve kullanıcıların tümüne yardımcı olamaz.

Karşılaştırmalı analiz, sağlık kurumlarının birden fazla dönemine ait finansal tablolarının karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan mutlak (TL) ve oransal (%) farkların zaman içindeki değişimlerinin hesaplanarak yorumlanmasıdır.

Finansal tablo analizlerinin iki aşaması vardır: Analiz tekniklerinin finansal tablolara uygulanması ile muhasebe bilgilerinin kullanılabilir bilgi haline getirilmesi ve bu bilgilerin veya bulguların yorumlanmasıdır. İlk aşama analizin mekanik yönüdür. Önemli olan ikinci aşamadır. Birinci aşamada edinilen bilgileri kullanarak işletmenin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını değerlendirmek, gelişme yönlerini belirlemek, geleceğe yönelik tahminlerde bulunmaktır.

Bilgiler yorumlanırken analistin ekonomideki gelişmeleri, işletmenin faaliyette bulunduğu sektörün özelliklerini, işletmenin üretim, yatırım, finansman, kâr dağıtım politikalarını dikkate alması gerekir. Sonuçları yorumlarken aynı iş kolundaki benzer işletmelerle karşılaştırmalar yapmak da faydalı olacaktır.

Değişik yazarlar tarafından farklı sınıflamalar yapılmakla birlikte sıklıkla kullanılan finansal analiz teknikleri dört grupta toplanabilir [3].

- *Karşılaştırmalı tablolar analizi (Yatay analiz tekniği)*
- *Yüzde yöntemi ile analiz (Dikey analiz tekniği)*
- *Trend analizi (Eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz)*
- *Oran analizi (Rasyo analizi)*

Bu analiz tekniklerinden oran analizi tekniği daha fazla kullanılmaktadır. Bu nedenle bundan sonraki bölümde tüm teknikler tanıtılacak ancak bu yöntem hakkında daha ayrıntılı bilgi verilecektir.

Karşılaştırmalı tablolar analizi (Yatay analiz)

Sağlık kurumlarının birden fazla dönemine ait finansal tablolarının birbirini izleyen dönemler bakımından karşılaştırmalı olarak düzenlenmesi ve bu tablolarda yer alan mutlak (TL) ve oransal (%) farkların zaman içindeki değişimlerinin hesaplanarak yorumlanmasıdır. Dinamik nitelikte bir analiz olan bu yöntemin uygulanabilmesi için birden fazla döneme ait finansal tabloya ihtiyaç vardır. Sağlıklı analiz yapılabilmesi için, finansal tabloların aynı uzunluktaki süreleri kapsamaları gerekir. Finansal tablo kalemlerindeki artış ve azalışların sadece rakamsal olarak ifade edilmesi, finansal değişimi tam olarak yansıtmayabilir. Bu nedenle değişiklikler yüzde olarak hesaplanıp ifade edilir.

Bu şekilde örneğin, sağlık kurumunun dönen varlıklarında ya da stoklarında meydana gelen değişimleri rakamsal olarak ve yüzde olarak belirleyip yorumlanma imkânı olmaktadır.

Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinin amacı, bir işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarını etkileyen değişmelerin gelecekte de devam edeceği varsayımından hareketle, değişmelerin işletmenin gelecekteki mali durumu ve faaliyet sonuçlarında yaratacağı gelişmeleri belirlemektir.

Her analiz tekniğinde olduğu gibi karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinden beklenen bilgilerin üretilebilmesi için işletmenin faaliyette bulunduğu sektörün özellikleri ile işletmenin üretim, pazarlama, finans gibi temel işlevlerine ilişkin özellikli yönlerinin bilinmesinde yarar vardır.

Karşılaştırmalı tabloların düzenlenmesi

Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinin uygulanması için gerekli olan bilgiler:

- Birbirini izleyen iki yıla ait bilançolar
- Birbirini izleyen iki yıla ait gelir tabloları

Bu analiz tekniğinde bilançolar kendi aralarında, gelir tabloları da kendi aralarında yıllar itibarıyla karşılaştırılır. *Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği genellikle iki yıla uygulanır. Bazen iki yıldan daha fazla döneme de uygulandığı görülmektedir. Bu durumda karşılaştırmalar ya yıldan yıla, ya da başlangıç yılı baz kabul edilerek baz yıla göre yapılır. Ancak baz yıla göre analiz, trend analizinde daha anlamlı sonuçlar ortaya koyduğundan karşılaştırmalı tablolar analizinde genellikle iki yıl tercih edilir.*

Değişimin büyüklüğünü hesaplamak için ele alınan kalemin 2. yıldaki tutarından 1. yılın tutarı çıkarılır. Değişimler azalış ve artış olarak belirlenir. Tabloda + işareti artışı, – işareti ise azalışı ifade etmektedir.

Mutlak Değişim (Fark) = Ele Alınan Kalemin 2.Yıldaki Tutarı - Ele Alınan Kalemin 1. Yıldaki Tutarı

Değişim hızını ifade eden yüzdeler ise artış ya da azalış olarak belirlenen farkın 100 ile çarpılarak ilk yıl tutarına bölünmesi suretiyle bulunur. Bu ifademizi aşağıdaki şekilde formüle edebiliriz.

Yüzde Değişim (Fark) = (Mutlak Fark x 100)/Ele alınan kalemin 1. yıldaki tutarı

A işletmesinin 31.12.2006 ve 31.12.2017 tarihli bilançolarındaki ticari alacaklar ve stoklar kaleminin karşılaştırmalı analizi aşağıda yapılmıştır.

Tablo11.1

KALEMLER	31.12.2016	31.12.2017	+ veya – Mutlak Değişim	+ veya – % değişimi
Ticari Alacaklar	3.000.000	960.000	- 2.040.000	- 68
Stoklar	1.000.000	1.260.000	+ 260.000	+ 26

Görüldüğü üzere, bir yıllık dönemde işletmenin ticari alacakları 2.040.000 TL azalmış, diğer yanda stokları 260.000 TL tutarında artış göstermiştir. Bir diğer ifadeyle ticari alacaklar bir önceki yıla göre % 68 oranında azalmış, stoklar ise % 26 oranında artış göstermiştir.

Enflasyonist dönemlerde karşılaştırmalı analiz yapmak anlamlı olmayacaktır. Zira değişimler reelden ziyade fiktif olacaktır.

Karşılaştırmalı analiz tekniğinin en belirgin üstünlüğü, incelenen işletmenin gelişme yönü hakkında görüş verecek verileri sağlamasıdır. Koşullarda büyük değişiklikler olmadığı sürece, işletmelerin geçmişteki eğilimlerinin gelecekte de süreceği kabul edilir. Ancak enflasyonda önemli değişimler olduğu dönemlerde yıllar itibarıyla karşılaştırmalar yapmak çok anlamlı olmayabilir. Çünkü bazı kalemlerdeki değişimler reel artış veya azalıştan ziyade, sadece fiyat değişmesinden kaynaklanan fiyktif (görünürde) değişimler olabilir.

Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinin yorum esasları

Karşılaştırmalı tablolar analizinde geçmişte devam eden bir durumun gelecekte süreceği varsayımından hareketle değişimin ve buna bağlı olarak gelişimin yorumu esastır. Yorumda, öncelikle “Hangi kalemlerin yorumlanması gerekir?” sorusunun yanıtı önemlidir. Öncelikle bilançoda ve gelir tablosunda dikkat çekici bir tutarda ve yüzdede değişim gösteren kalemler ele alınır. Daha sonra işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarını etkileyecek kalemlerdeki değişim yorumlanır.

İşletmenin mali durumuyla ilgili kalemler olarak;

- Hazır değerler, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar, mali borçlar, sermaye kalemlerindeki değişimler yorumlanır.

- Faaliyet sonuçları bakımından gelir tablosundan brüt satış kârı, olağan kâr, dönem net kâr kalemlerinin yorumlanması gerekir.

Değişimlerin nedeni belirlenirken öncelikle incelenen kalemlerle ilgili olan aynı tablo içindeki diğer kalemlerin gelişimine bakılır. Bilançoda bir varlık kaleminin artış (azalış) nedeni başka bir varlığın azalması (artması) ya da bir kaynak unsurunun artışı (azalışı) olabilir. Yorum, tamamen analistin işletme, sektör ve mali tablolar ile ilgili bilgi birikimine ve deneyimine bağlıdır. Yorumu belirli bir kalıba sokmamakta yarar vardır.

Yüzde yöntemi ile analiz (Dikey analiz)

Dikey analiz tekniğinde finansal tablolarda yer alan her kalem, aynı tabloda yer alan belirli bir kaleme veya toplama oranlanmakta ve bulunan yüzdelere göre ifade edilmektedir. Dikey analiz tekniğinin diğer adı, yüzde yöntemidir. Bu teknikte, finansal tablolarda yer alan kalemin belirli bir toplam içindeki oranı hesaplanmaktadır. Örneğin, bilançonun yüzde yöntemine göre analizinde, bilanço toplamı 100 kabul edilerek her bir kalemin toplama oranı hesaplanmaktadır.

Ayrıca her kalemin ait olduğu grup içindeki payı da hesaplanabilir (örneğin stokların dönen varlıklar içindeki payı gibi). Bu analiz tekniği, tek bir döneme ait finansal tabloların analizinde kullanılmaktadır ve bu nedenle de statik bir analiz türüdür. Ancak istendiği halde yüzde yöntemine göre hazırlanmış birden fazla döneme ilişkin finansal tabloların karşılaştırılmasının yapılarak bu analiz tekniğine dinamik bir nitelik kazandırılabilir [4].

Bu yöntemin iki önemli üstünlüğü bulunmaktadır.

- Bu analiz tekniğinde bilanço kalemlerinin toplam içindeki ya da ait oldukları grup içindeki nispi önemleri gösterilmektedir.

Özü itibarıyla statik bir teknik olan dikey analiz, dinamik olarak da kullanılabilir. Analizin en büyük özelliği işletmenin sektör içindeki konumunun belirlenmesidir.

• Bilanço ve bilançodaki değişiklikler, salt tutar olarak gösterildiği zaman aynı endüstri kolunda yer alan işletmeler arasında anlamlı karşılaştırmalar yapmaya olanak yoktur. *Bilançoların ortak bir paydaya indirgenmesi durumunda ise aynı endüstri kolundaki işletmeler arasında anlamlı karşılaştırmalar yapılabilir.*

Bilançonun dikey yüzdelerle ifade edilmesi

Dikey analiz tekniğinde bilanço toplamı 100 kabul edilerek her bir varlık ve kaynak kaleminin genel toplama oranı hesaplanır. Ayrıca, bilançoda yer alan grup toplamları 100 kabul edilerek her bir kalemin ait olduğu grup toplamı içindeki yüzdesi de hesaplanabilir.

$$\text{Genel Toplama Göre \%} = \frac{\text{Kalemin Tutarı} \times 100}{\text{Aktif veya Pasif Toplamı}}$$

$$\text{Grup Toplamına Göre \%} = \frac{\text{Kalemin Tutarı} \times 100}{\text{İlgili Grubun Toplamı}}$$

Örnek

• Bir sağlık kurumunun bilanço rakamları ile hesap kalemlerinin bulunduğu grup ve genel toplama göre yüzdeleri aşağıda verilmiştir.

Dikey Analize Göre Düzenlenmiş Bilanço

Tablo11.2

Bilanço Kalemleri	Toplam	Grup Toplamına Göre	Genel Toplama Göre
VARLIKLAR	565.000.000		100
Dönen Varlıklar	90.800.000	100	16
Hazır Değerler	22.400.000	25	4
Duran Varlıklar	474.000.000	100	84
KAYNAKLAR	565.000.000		100
KVYK	100.400.000	100	18

Mali Borçlar	23.080.000	23	4
UVYK	117.300.000	100	21
ÖZ KAYNAKLAR	347.300.000	100	61

Tabloda görüldüğü üzere bilançodaki her bir varlık ve kaynak grubunun toplamı 100 kabul edilerek, her bir grup içindeki alt grup değerlerinin ait olduğu grup içindeki yüzdesel değeri hesaplanmıştır. Örneğin Hazır Değerlerin Dönen Varlıklar içindeki payı % 25 olarak belirlenmiştir. Ayrıca her bir varlık ve kaynak grubunun genel toplam (bilanço toplamı) içindeki payı da tespit edilmiştir. Örneğin dönen varlıkların toplam varlıklar içindeki payı % 16, duran varlıkların payı ise % 84 olarak hesaplanmıştır.

Gelir tablosunun yüzdelerle ifade edilmesi

Gelir tablosunda net satışlar 100 kabul edilerek, diğer kalemler net satışlar rakamına oranlanır. Bu işlem her gelir tablosu kalemi için ayrı ayrı yapılır.

$$\frac{\text{Gelir tablosu kalemi} \times 100}{\text{Net Satışlar}} = \%$$

Bu şekilde bulunacak yüzdelerin yer aldığı tabloya, yüzdelerle ifade olunmuş gelir tablosu denir. Bu tabloda ayrıca kalemlere ve bunların mutlak rakamlarına da yer verilir.

Dikey analize göre düzenlenmiş finansal tabloların yorumu

Dikey analize göre düzenlenmiş bir bilanço ve gelir tablosundan analist aşağıdaki bilgileri sağlayabilir:

- Varlıkların dağılımı belirlenebilir. Dönen ve duran varlıkların toplam varlıklar içindeki payları belirlenir.
- Kaynak dağılımı belirlenebilir: KVKYK, UVYK ve öz kaynakların toplam kaynaklar içindeki payları belirlenir.
- Varlık-kaynak ilişkisi incelenir: Dönen ve duran varlıkların hangi kaynaklarla finanse edildiği ve bu finansman şeklinin uygun olup olmadığı saptanır.
- Gelir tablosundaki hasılat ve kâr kalemlerinin net satışlara oranının yeterli büyüklükte olması, gider ve zarar kalemlerinin satışlara oranının olabildiğince az olması tercih edilir.
- Aynı sektörde faaliyette bulunan iki işletmenin dikey yüzdelerle ifade edilmiş tabloları karşılaştırılarak varlık ve kaynak yapısındaki ve faaliyet sonuçlarındaki farklılıklar saptanır.

Eğilim yüzdeleri ile analiz (Trend analizi)

Finansal tablolarda bir yılın baz alınarak o yıla ait tutarların 100 kabul edilmesi, bunu izleyen dönemlerin (7-9 yıl) aynı türden hesaplarının baz alınan yıldaki hesaplara göre değişim yüzdelerinin hesaplanması ile yapılan finansal analizdir. Analize aynı zamanda trend analizi adı da verilmektedir. Dinamik nitelikte olan bu analizde inceleme süresinin uzun olmasına ve temel alınan yılın

olağanüstü etkilerden arınmış normal bir yıl olmasına dikkat edilir. Eğilim yüzdesi aşağıdaki şekilde hesaplanır.

Trend analizinde baz yılın doğru seçilmesi (normal bir yıl) analizin başarısı için şarttır.

$$\text{Trend yüzdesi} = \frac{\text{Kalemin hesaplama yılındaki tutarı}}{\text{Kalemin baz yıldaki tutarı}} \times 100$$

Hesaplamalar sonucunda bulunacak eğilim yüzdesi baz yıldan küçük, büyük veya eşit olabilir, ancak hiçbir zaman negatif olmaz. Hesaplanan eğilim yüzdesi >100 ise baz yıla göre artışı, <100 ise baz yıla göre azalışı ifade eder. Örnek bir eğilim yüzdesi hesaplaması aşağıda sunulmuştur:

Örnek

- Stoklar ve net satışların finansal tablolardan elde edilen kalemleri yukarıdaki gibidir. Buna göre 2000 yılı baz yılı alındığında eğilim yüzdeleri aşağıdaki gibi hesaplanacaktır..

Tablo11.3

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stoklar	16.250	18.200	26.600	32.520	28.000	24.750	58.800
Net Satışlar	63.800	75.000	115.000	132.000	156.000	172.000	280.000

Stoklar ve net satışların finansal tablolardan elde edilen kalemleri yukarıdaki gibidir. Buna göre 2000 yılı baz yılı alındığında eğilim yüzdeleri aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

Tablo11.4

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stoklar	100	112	164	200	172	169	362
Net Satışlar	100	118	180	207	245	270	439

Trend analizi tekniğinde yorumlanması gereken kalemler

Trend analizinde aralarında anlamlı ilişki kurabilen ve ilişkinin etkileşimi işletmenin mali durumuna ve faaliyet sonuçlarına etkili olan kalemler esas alındığında çıkan sonuç geniş bir anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda işletmenin dönen varlıklarının likiditesi ile kısa vadeli borçları ödeme gücü, işletmenin borçlanma kapasitesi, varlıkların verimliliği ve kârlılık hakkında geleceğe yönelik bilgileri trend analiziyle elde etmek mümkündür.

Trend analizinde aralarında ilişki kurulabilecek kalemleri şu şekilde sıralayabiliriz: stoklar-net satışlar, ticari alacaklar-net satışlar, stoklar-ticari

borçlar, dönen varlıklar-net satışlar, dönen varlıklar-kvyk, maddi duran varlıklar-net satışlar, maddi duran varlıklar-öz kaynaklar, öz kaynaklar-yabancı

kaynaklar, brüt satışlar-net satışlar, satışların maliyeti-net satışlar, brüt satış kârı-faaliyet giderleri, dönem kârı-net satışlar, vb.

Hastane işletmelerinde yukarıda verilen yorumlara ek olarak aşağıdaki analizler de yapılabilir:

- Klinik üretimleri, klinik gelirleri, klinik giderleri ve devlet sübvansiyonlarının göstermiş olduğu eğilim,
- Poliklinik üretimleri, poliklinik gelirleri, poliklinik giderleri ve devlet sübvansiyonlarının göstermiş olduğu eğilim,
- Doğumhane üretimleri, doğumhane gelirleri, doğumhane giderleri ve devlet sübvansiyonlarının göstermiş olduğu eğilim,
- Ameliyathane üretimleri, ameliyathane gelirleri, ameliyathane giderleri ve devlet sübvansiyonlarının göstermiş olduğu eğilim,
- Laboratuvar üretimleri, laboratuvar gelirleri, laboratuvar giderleri ve devlet sübvansiyonlarının göstermiş olduğu eğilim.

Sektör ortalamaları rasyo analizleri için en geçerli karşılaştırma kriteridir.

Oran (Rasyo) analizi

Oran analizi, finansal tablolar analizinde en yaygın kullanılan yöntemlerdendir. Oran, iki kalem arasındaki matematiksel ilişkiyi ifade etmektedir. *Oran analizinde finansal tablolardaki kalemler arasındaki ilişkiler yüzde veya birbirinin katları şeklinde ifade edilir.* Finansal tablolardaki kalemler arasında birçok oran çıkabilir. Ancak analizin yapılmasındaki amaç anlamlı ve yorumlanabilir bilgiye ulaşmaktır. *Oranlar hesaplanırken birbiriyle ilişkili kalemler kullanılmalıdır. Diğer bir deyişle; işletmenin likiditesi, kârlılığı, finansal yapısı, faaliyetlerinin verimliliği gibi alanlarda bilgi sağlayacak oranlar belirlenmelidir.*

Bu teknikle elde edilmiş oranlar,

- Uluslararası ortalamalar (genel kabul görmüş oranlar),
- Ulusal oranlar,
- Sektör ortalamaları,
- Rakip kurumların oranları,
- Kurumun geçmiş yıllardaki oranları,
- Bütçe verilerine göre hesaplanmış oranlar ile karşılaştırılarak yorumlanır.

Oran analizleri sağlık kurumlarını mali açıdan durumlarını değerlendirmek için sıklıkla kullanılmaktadır. Oran analizi ile ilgili çalışmalar, Amerika Birleşik Devletleri hastane sektöründe 1940'lı yıllarda başlamış ve günümüzde bütün hastanelerde kullanılır hale gelmiştir. Türkiye'de gerek kamu sağlık kurumlarında, gerekse özel hastanelerde yönetim muhasebesinin olmaması nedeni ile bu tür analiz teknikleri istenilen oranda kullanılmamakta ve finansal kararların alınmasında bilimsel yöntemlerden yeterince yararlanılmamaktadır [2].

Finansal oranlar genellikle likidite, finansal yapı, faaliyet ve karlılık olmak üzere 4 grupta toplanır.

Oran analizi tekniği dört alt başlık altında incelenmektedir.

- Likidite Analizine İlişkin Oranlar
- Finansal Yapı Analizine İlişkin Oranlar
- Faaliyet (Verimlilik) Oranları
- Kârlılık Oranları

Likidite analizine ilişkin oranlar

Sağlık kurumunun kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneğini ölçmek ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için hesaplanan oranlar ile yapılan analizlerdir. Bir sağlık kurumunun likidite oranları ne kadar yüksekse kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneği de o kadar yüksektir. Likidite oranları aşağıda verilmiştir.

• **Cari Oran (CO):** Normal şartlar altında sağlık kurumunun kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneğinin göstergesidir. Dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki orandır. Cari oranın gelişmiş ülkelerde 2, gelişmekte olan ülkelerde 1,5 olması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Türkiye Hastaneleri için belirlenmiş genel bir cari oran olmamasına rağmen Döner Sermaye İşletmesi olan Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde bu oran 1.40 'tır. A.B.D. Hastaneleri'nde ise standart cari oranın ise 1.96 olduğunu görülmektedir [5]. Cari oranın gereğinden fazla yüksek çıkması atıl dönen varlık olduğu, düşük çıkması net işletme sermayesinin yetersiz olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür. Net işletme sermayesi, dönen varlıklardan kısa vadeli yabancı kaynakların çıkarılması ile elde edilen rakamdır. Cari oran aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{KVYK}}$$

• **Asit-Test Oranı (Likidite Oranı):** Asit-test oranı, cari oranın daha sağlıklı yorumlanabilmesi, bir anlamda cari oranı tamamlayıcı olması açısından önemlidir. Asit-test oranı, dönen varlıklarda yer alan ve paraya çevrilmesi dönen varlıkların diğer unsurlarına göre nispeten biraz daha uzun sürebilen stokların oran hesaplamasına dahil edilmesiyle cari orana göre daha hassas bir ölçüm sağlamaktadır.

$$\text{Asit-Test Oranı} = \frac{\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar}}{\text{KVYK}}$$

Asit-test oranının gelişmiş ülkelerde 1, gelişmekte olan ülkelerde 0,65-0,80 arasında olması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Oranın değerlendirilmesi yapılırken stok devir hızı, alacakların tahsilat süreleri gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekir. Asit-test oranının 1'den küçük çıkması durumunda kısa vadeli borçların ödenmesinde işletmenin stoklarına olan bağımlılığı da ölçülerek yapılan analiz kuvvetlendirilir.

Sağlık kurumları ağırlıklı olarak hizmet üreten kurumlardır. Hizmetleri stoklama imkânı bulunmadığından sağlık kurumlarının stoklayabileceği ürün

miktarı azdır. Başlıca stok mallarını ilaç ve tıbbi malzeme oluşturmaktadır. Ancak piyasa koşulları ile şekillenen stok politikalarının bir sonucu olarak sağlık kurumları fazla miktarda ilaç ve tıbbi malzeme stoku bulundurmamaktadır. Bu nedenle asit-test oranını sağlık kurumları açısından yorumlarken bu özelliğin dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır.

• **Nakit Oranı:** İlk iki orana göre daha hassas bir orandır. Çünkü acil bir durumda işletmenin elindeki mevcut hazır değerleri ile kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ifade eder. Bu noktadan hareketle nakit oranı şu şekilde formüle edilebilir:

$$\text{Nakit Oranı} = \frac{\text{Hazır Değerler + Menkul Kıymetler}}{\text{KVYK}}$$

Nakit oranının sonucunun 0,20 olması yeterli kabul edilir. Oranın yüksek olması dönen varlıkların atıl kalmasına ve varlıkların verimliliğin düşmesine, dolayısıyla da kârlılığın azalmasına yol açabilecektir. Oranın 0,20'nin altına düşmesi de işletmenin likidite sıkıntısına düşebileceğini göstermektedir.

Sağlık kurumları hizmet sunumunda kullandıkları ilaç ve tıbbi malzeme, yemek, temizlik, güvenlik hizmetleri gibi mal ve hizmetlerin büyük bir bölümünü dışarıdan almaktadır. Yemek, temizlik ve güvenlik vb hizmet veren firmalara aylık ödeme yapılması gerekmektedir. Benzer şekilde ilaç ve tıbbi malzeme firmaları da alacaklarını kısa sürede tahsil etmek istemektedirler. Bu nedenle nakit oranının kabul edilebilir değerlerde olması önem arz etmektedir.

Finansal yapı analizine ilişkin oranlar

İşletmenin kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılır. Bu oranlar, işletme faaliyetlerinin finansmanında hangi kaynaklardan ne derece yararlandığını, kredi verenler açısından işletmenin güvence durumunu, borçlanmanın kâra olan katkısını ve kaynakların varlıkların finansmanındaki dağılımını ortaya koyar.

Borç-öz sermaye oranı, borç-toplam varlık oranı ve öz sermaye-toplam varlık oranı gibi ölçütler, sağlık kurumlarının kaynaklarını temin etme şekli ve ödeme sıkıntısı içinde olup olmadığını gösteren, finansal yapı oranlarıdır. Sağlık sektöründe yabancı kaynak kullanımı son yıllarda giderek artmaktadır. Türkiye'deki sağlık kurumları için belirlenmiş genel bir endüstri ortalaması olmamasına rağmen Özgülbaş ve Bayram [5] tarafından Sağlık Bakanlığı'na ait Döner Sermaye İşletmesi olan hastanelerde yapılan çalışma sonuçlarına göre bu hastanelerin borç-varlık standart oranı % 50'dir.

• **Borçlanma Oranı (Finansal Kaldıraç Oranı):** İşletme varlıklarının ne kadarlık kısmının yabancı kaynakla finanse edildiğini gösterir.

$$\text{Borçlanma Oranı} = \frac{\text{KVYK + UVYK}}{\text{Varlık Toplamı}}$$

Likidite oranları kısa vadeli borç ödeme gücünün, finansal yapı oranları ise kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün analizinde kullanılır.

Finansal yapı oranları içinde borçlanma oranı, özel bir öneme sahiptir.

İşletmeye kredi verenler bu oranın küçük olmasını isterken, işletmenin ortakları belirli bir düzeye kadar büyük olmasından yanadır. Çünkü işletme sahipleri daha az öz kaynak sağlayarak daha çok varlık sahibi olmak ve faaliyetlerden sağlanacak kârlılığın borçlanmanın maliyeti olan faizden yüksek olmasını, dolayısıyla kaldıraç etkisini kullanmak istemektedir. Ancak bunun da optimal bir noktası olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Borçlanma oranının 0.50'yi aşmaması arzu edilmektedir. Yani sağlık kurumlarının faaliyetlerinin yarısını borç ile yarısını öz kaynak ile finanse etmesi olumlu bir finansal yapı olarak değerlendirilebilir. ABD'de hastaneleri kapsayan bir araştırmada ortalama 0.35 olarak bulunmuştur. Bu rakam ABD'deki hastanelerin öz kaynak ağırlıklı bir finansman politikası izledikleri şeklinde yorumlanabilir [2].

• **Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Oranı:** Varlıkların ne kadarlık kısmının kısa vadeli borçlarla finanse edildiğini gösterir. Bu oranın 1/3'ü aşmaması istenir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

$$\text{Kısa Vadeli Y.K.Oranı} = \frac{\text{Varlık (Kaynak) Toplamı}}{\text{Varlık (Kaynak) Toplamı}}$$

İşletme faaliyetleri finanse edilirken; kullanılan kaynakların süresi ile bu kaynakların yatırıldığı varlıkların işletmedeki kullanım süresi arasında uyum olmasına dikkat edilmelidir. Kısa vadeli yabancı kaynaklar dönen varlıkların finansmanında kullanılmalıdır. Kısa vadeli yabancı kaynaklar ile uzun vade de getiri getirecek olan duran varlıklar finanse edilmemelidir.

Ülkemizde varlıkların finansmanında kısa vadeli yabancı kaynak kullanma eğiliminin yüksekliği nedeniyle bu oran daha yüksek çıkabilmektedir.

• **Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Oranı:** Varlıkların ne kadarlık kısmının uzun vadeli borçlarla finanse edildiğini gösterir.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

$$\text{Uzun Vadeli Y.K.Oranı} = \frac{\text{Varlık (Kaynak) Toplamı}}{\text{Varlık (Kaynak) Toplamı}}$$

Oranın genel kabul görmüş bir standardı bulunmamaktadır. Değerlendirme yapılırken kısa vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklar içindeki oranı birlikte değerlendirilmesi ve her iki oranın toplamının 0,50'yi geçmemesine dikkat edilmesinde yarar bulunmaktadır.

• **Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı:** Bu oran duran varlıkların yüzde kaçının öz kaynaklar tarafından finanse edildiğini göstermektedir.

$$\frac{\text{Duran varlıklar, net}}{\text{Öz kaynaklar}} \times 100 = \%$$

Sonucun %100'ün altında çıkması, işletmenin duran varlıklarının finansmanında öz kaynakların yeterli geldiği sonucunu vermektedir. Ancak uygulamada oran %100'den büyük çıkabilmektedir, diğer bir deyişle duran

varlıklar toplamı öz kaynaklar toplamından büyük olmaktadır. Bu durumda duran varlıkların finanse edilmesinde yabancı kaynak kullanımına da başvurulduğu söylenebilir.

• **Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı:** Bu oran duran varlıkların yüzde kaçının öz kaynak ve uzun vadeli yabancı kaynak ile finanse edildiğini göstermektedir.

$$\frac{\text{Duran varlıklar,net}}{\text{Öz kaynaklar + UVYK}} \times 100 = \%$$

Oranın **mutlaka** %100'den küçük olması istenir. Oranın % 100'den küçük olması duran varlık finansmanında kısa vadeli yabancı kaynak da kullanılmış olduğunu gösterecektir.

• **Faizleri Karşılama Oranı:** Faizleri karşılama oranı, işletmenin yıllık faiz yükünü ne derecede karşılayabildiğini göstermesi açısından önemlidir. Başarılı bir yabancı kaynak kullanımından bahsedebilmek için öncelikle işletmenin elde etmiş olduğu kârın faiz giderlerinden büyük olması beklenmelidir. Bundan dolayı, bu oranın yüksek çıkması işletmenin finansal gücünün iyi olduğunun bir göstergesidir.

$$\text{Faizleri Karşılama Gücü} = \frac{\text{Vergiden Önceki Kâr + Faiz Giderleri}}{\text{Faiz Giderleri}}$$

Oranın genel kabul görmüş değeri 8'dir. Oranın düşük çıkması işletmenin faizleri öderken sıkıntıya düşeceğini ortaya koyar. Oran ne kadar yüksek çıkarsa bu işletmenin finansal gücünün o ölçüde iyi olduğunu gösterir.

Faaliyet (Verimlilik) oranları

İşletme faaliyetlerin de kullanılan varlıkların verimlilik düzeylerini ölçümünde kullanılan oranlardır. Devir hızı oranları da denilmektedir. Bu yönüyle bu oranların işletmenin performans düzeyini gösterdiği ve kârlılık oranları ile yakın ilişkisi bulunduğu söylenebilir.

Faaliyet oranları bazı istisnalar dışında gelir tablosundan elde edilen Net Satışlar tutarı ile devir hızı ölçülecek varlığın *ortalama* tutarının birbirine oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Ortalama değer, varlığın dönem başı ve dönem sonu bilançolarındaki değerinin aritmetik ortalamasıdır.

• **Stok Devir Hızı:** İlaç ve tıbbi malzeme hareketliliği sağlık kurumları için önem arz etmektedir. Sağlık kurumunun stokların ne kadar çabuk paraya çevrilebileceğini gösteren orandır. Genelde oranın yüksek çıkması arzu edilir. Stok devir hızı, satılan malın maliyetinin ortalama stok değerine bölünmesiyle bulunur. Bu hesaplamada satılan malın maliyeti gelir tablosundan, ortalama stok miktarı da bilanço verilerinden elde edilir.

$$\text{Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Satılan Malın Maliyeti}}{\text{Ortalama Stok Değeri}}$$

Hastane işletmeleri fazla stok tutmamakta ve ortalama 7-10 günlük stok ile çalışmayı yeterli görmektedir.

Ortalama Stok

Hastaneler ağırlıklı olarak hizmet üreten kurumlar olduğundan stoklayabileceği ürün miktarı azdır. Başlıca stok mallarını ilaç ve tıbbi malzeme oluşturmaktadır. Ancak stok politikalarının bir sonucu olarak hastaneler fazla stok bulundurmamaktadır. Günümüz koşullarında hastanelerin 7-10 günlük stok ile çalışmasının yeterli olacağını söyleyebiliriz. Oranın yüksek çıkması arzu edilir. Stok devir hızının yüksek olması, sağlık kurumuna çok hasta geldiği ve ilaç ve tıbbi malzeme hareketliliğinin fazla olduğu anlamına gelir. ABD hastanelerini kapsayan bir araştırmada yıllık ortalama 50 olarak bulunmuştur. Bu sayı ABD hastanelerinin ortalama bir haftalık stok ile çalıştığı anlamına gelmektedir [2].

- **Alacak Devir Hızı:** Alacak devir hızı; sağlık kurumu alacaklarının tahsil veya paraya dönüşme hızını gösteren orandır. *Sağlık kurumlarından hizmet alanlar, farklı sosyal güvenceye sahip olanlardan hiç sosyal güvencesi olmayanlara kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu nedenle sağlık kurumlarında alacakların izlenmesi ve tahsili önem arz etmektedir.* Alacak devir hızının yüksekliği, sağlık kurumunun alacak politikasının iyi işlediğini, şüpheli alacakların fazla bulunmadığını ve buna bağlı olarak tahsilat kayıplarının düşük olduğunu gösterir. Devir hızının düşüklüğü ise, işletmenin alacak politikasının iyi işlemediğini, işletmenin tahsilat gücünün ve nakit sıkıntısı içinde bulunduğunu göstermektedir. Alacak devir hızı aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

Kredili Satışlar

$$\text{Alacak Devir Hızı} = \frac{\text{Ortalama Alacaklar}}{\text{Alacak Devir Hızı}}$$

Türkiye’de sağlık hizmeti finansman modeli olarak genel sağlık sigortasını uygulamaktadır. Genel sağlık sigortasının uygulanmasından tek kurum olarak Sosyal Güvenlik Kurumu sorumludur. Bunun bir sonucu olarak sağlık kurumları için en önemli geri ödeme kurumu Sosyal Güvenlik Kurumudur. Dolayısıyla sağlık kurumları tarafından yapılması gerekenlerin yanında sosyal güvenlik kurumunun sağlık hizmeti bedellerini ödeme politikası da hastanelerin alacak devir hızını etkilemektedir.

- **Alacakların Ortalama Tahsil Süresi:** İşletmenin alacaklarını ortalama kaç günde tahsil ettiğini gösterir. Alacak devir hızının “gün” cinsinden ifade edilmiş halidir. Aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

$$\text{Alac. Ort. Tah. Süresi} = \frac{360}{\text{Alacak Devir Hızı}} \text{ veya } \frac{\text{Ticari Alacaklar} \times 360}{\text{Kredili Satışlar}}$$

A.B.D. Hastanelerini örnek olarak aldığımızda ise, bu hastaneler için ortalama alacak tahsil süresinin 56.7 gün olduğu görülmektedir [6]. Bu sürenin ticari borçların ödeme süresi ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi uygun olacaktır.

- **Maddi Duran Varlık Devir Hızı:** Oran, sağlık kurumunun sahip olduğu duran varlıkların ne derece verimli ve etkili kullanıldığını göstermektedir. Oran aşağıdaki gibi hesaplanır:

Alacakların tahsil süresi ile ticari borçların ödeme süresi birlikte değerlendirilmelidir.

Net Satışlar

$$\text{Maddi Duran Varlık} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Devir Hızı}} \times \text{Maddi Duran Varlıklar, net}$$

Bu oran net satışların net duran varlıkların kaç katı olduğunu gösterir. Duran Varlık Devir Hızının yüksek çıkması olumlu olarak değerlendirilir. Oranın yüksek olması, sağlık kurumunun poliklinik, klinik, ameliyathane, doğumhane, yoğun bakım, laboratuvar vb. birimleri ile MR, tomografi, anjiyografi vb cihazlarının verimli ve etkili kullanıldığı anlamına gelir. Düşük olması ise bu birim ve cihazların verimsiz kullanıldığı ya da sağlık kurumunda gereğinden fazla, hasta yatak sayısı, tıbbi cihaz ve benzeri bulunduğu anlamına gelir.

- **Aktif (Toplam Varlık) Devir Hızı:** Aktif devir hızı, işletmenin varlıklarının verimliliğinin ölçülmesinde kullanılmaktadır. Yüksek bir aktif devir hızı işletmenin varlıklarının tam kapasite ile verimli bir şekilde kullanıldığının bir göstergesidir. Oran düşük ise işletmede atıl kapasitenin bulunduğu, dolayısıyla da verimliliğin düşük olduğu söylenebilir. Aktif devir hızı şu oran yardımıyla hesaplanmaktadır:

Net Satışlar

$$\text{Aktif Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort. Toplam Aktif}}$$

Özgülbaş ve Bayram [5] tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre varlık devir hızı 3.20, sabit varlık devir hızı ise 8.50'dir.

- **Ticari Borçların Ortalama Ödeme Süresi (TBOÖS):** Sağlık kurumları sağlık hizmeti üretimi için gerekli olan, ilaç, tıbbi malzeme, tıbbi cihaz, yemek, temizlik, güvenlik vb piyasadan temin etmektedir. Hizmetin aksamadan sunulması ve bu girdilerin ekonomik olarak temin edilebilmesi için borçların düzenli olarak ödenmesi önem arz etmektedir. Bu süre, sağlık kurumunun ticari borçlarını faaliyet dönemi içerisinde ortalama kaç günde ödediğini göstermektedir:

$$\text{TBOÖS} = \frac{(\text{Satıcılar} + \text{Borç Senetleri}) \times 365}{\text{Kredili Alımlar}}$$

Sağlık kurumun sağlık hizmeti sunumundan kaynaklanan ticari borçların ortalama tahsil süresini işletmenin içinde bulunduğu sektör ortalaması ve ticari alacakların ortalama tahsil süresi ile birlikte değerlendirmek yararlı olur. Türkiye'de sağlık kurumları için en önemli geri ödeme kurumu Sosyal Güvenlik Kurumudur. Sosyal Güvenlik Kurumunun geri ödeme politikası sağlık kurumlarının alacak tahsil süresini etkilemektedir. Sağlık kurumlarının alacaklarını tahsil etme süresi kendi borçlarını ödeme süresini doğrudan etkilemektedir.

Kârlılık oranları

Kârlılık oranları sağlık kurumunun faaliyetleri sonucunda yeterli kâr sağlayıp sağlamadığını ölçmeye yarayan oranlardır. *Yönetimin başarı ölçütü olarak değerlendirilen kârlılık oranlarının yüksek çıkması olumlu olarak değerlendirilir.*

Ticari borç ödeme süresinin alacak tahsil süresinden uzun olması tercih edilecektir.

Kârlılık oranları, yatırıma göre ve satışlara göre kârlılığı gösteren oranlar olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

Öz kaynak Kârlılık Oranı ve Aktif Kârlılık Oranı yatırıma göre kârlılık oranlarını oluşturur:

Mali Kârlılık Oranı: Net Kâr/Öz Kaynak

Aktif Kârlılık Oranı: Net Kâr/Aktif Toplamı

Satışlara göre kârlılık oranları ise aşağıda sıralanmıştır:

Brüt Kâr Marjı= Brüt Kâr/Net Satışlar (Hasılat)

Faaliyet Kâr Marjı = Faaliyet Kârı/Net Satışlar (Hasılat)

Net Kâr Marjı = Net Kâr/Net Satışlar (Hasılat)

Kârlılık oranları işletmenin içinde bulunduğu endüstri ortalamaları veya geçmiş yıllara ait ortalamalar ile karşılaştırılarak yorumlanabilir. Oranların beklenenden yüksek olması olumlu olarak değerlendirilir.

Döner Sermaye İşletmesi olan Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde öz sermayenin kârlılığı % 6, varlıkların kârlılığı ise % 2'dir. ABD Hastaneleri için ise, öz sermaye kârlılık oranı %7.7, varlıkların kârlılık oranı ise %3.9'dur [6].

Sağlık sektöründeki işletmelerin büyük bir kısmı kâr amaçsız kuruluşlardır. Bu durumda kârlılıktan bahsetmek çelişki gibi görünebilir. Fakat kârı sıfır tutan sağlık işletmelerinin borç ödeme ve likidite problemleri yaşadıkları görülmektedir. Bu durumda kârlılığı hesaplamak finansal bir gereklilik olmaktadır.

Sağlık kurumu kar amaçsız olsa bile borç ödeme ve likidite problemi yaşanmaması için belirli bir kar düzeyinin sağlanması gereklidir.

Bireysel

- Aşağıda iki yıllık bilanço ve gelir tabloları verilen Hayat Güzeldir Hastanesi'nin karşılaştırmalı analizini ve oran analizini yapınız.

Tablo11.5

VARLIKLAR	31.12.2015	31.12.2016
Hazır Değerler	11.000	18.000
Menkul Kıymetler	153.000	35.000
Ticari Alacaklar	118.000	316.000
Stoklar	38.000	98.000
Diğer Dönen Varlıklar	21.000	37.000
DÖNEN VARLIKLAR	341.000	504.000
Maddi Duran Varlıklar	111.000	360.000
Birikmiş Amort. (-)	(35.000)	(120.000)
DURAN VARLIKLAR	76.000	240.000
VARLIK TOPLAMI	417.000	744.000
KAYNAKLAR		

Mali Borçlar	33.000	72.000
Ticari Borçlar	36.000	60.000
Diğer Borçlar	18.000	25.000
Borç ve Gider Karşıl.	45.000	60.000
KISA VAD. YAB. KAY.	132.000	217.000
Mali Borçlar	44.000	137.000
UZUN VAD. TAB. KAY.	44.000	137.000
Sermaye	12.000	140.000
Sermaye Yedekleri	37.000	42.000
Kâr Yedekleri	19.000	63.000
Dönem Net Kârı	173.000	145.000
ÖZ KAYNAKLAR	241.000	390.000
KAYNAKLAR	417.000	744.000
KARŞILAŞTIRMALI GELİR TABLOLARI		
	2015	2016
A.Brüt Satışlar	430.000	810.000
B.Satış İndirimleri (-)	16.000	21.000
C.Net Satışlar	414.000	789.000
D.Satışların Maliyeti	192.000	380.000
Brüt Satış Kârı	222.000	409.000
E.Faaliyet Giderleri (-)	70.000	234.000
Faaliyet Kârı	152.000	175.000
F.Diğ. Faal. Ol. Gel ve Kâr	98.000	102.000
G.Diğ. Faal. Gid.ve Zarar (-)	5.000	10.000
H.Finansman Giderleri (-)	12.000	39.000
Olağan Kâr	233.000	228.000
I.Olağandışı Gel.ve Kârlar	1.000	9.000
J.Olağandışı Gider ve Zarar (-)	6.000	25.000
Dönem Kârı	228.000	212.000
K.Dön. Kârı Ver. ve Diğ. Yas. Yük. Karş. (-)	55.000	67.000
Dönem Net Kârı	173.000	145.000

Özet

- Finansal analiz teknikleri dört grupta toplanabilir. Bunlar; karşılaştırmalı tablolar analizi, yüzde yöntemi ile analiz, eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz ve oran analizi teknikleridir.
- Sağlık kurumlarında muhasebe sistemi, sağlık kurumu genel muhasebesi ve sağlık kurumu yönetim muhasebesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sağlık kurumları yönetim muhasebesi; maliyet muhasebesi ve maliyet analizleri, bütçe analizleri ve finansal tablo analizleri alt dallarından oluşmaktadır. Finansal tablo analizi, bir işletmenin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek için analiz tekniklerinin finansal tablo verilerine uygulanması ve bulunan sonuçların yorumlanmasıdır.
- Finansal analiz; analizin kapsamı, amacı ve analizi yapanın durumu dikkate alınarak sınıflandırılabilir. Bu açıardan konuya yaklaştığımızda finansal analiz üç farklı şekilde sınıflandırılabilir:
  - Finansal analizin kapsamına göre: Statik ve Dinamik Analiz
  - Finansal analizin amacına göre: Yatırım, Yönetim ve Kredi Analizleri
  - Finansal analizi yapanın durumuna göre: İç ve Dış Analiz
- Finansal analiz teknikleri dört grupta toplanabilir. Bunlar; karşılaştırmalı tablolar analizi, yüzde yöntemi ile analiz, eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz ve oran analizi teknikleridir.
- Karşılaştırmalı tablolar analizi, bir işletmenin birden fazla dönemine ait finansal tablolarında yer alan kalemlerin zaman içinde göstermiş olduğu değişikliklerin mutlak fark ve yüzdesel olarak incelenerek değerlendirilmesidir. İşletmenin mali durumuyla ilgili kalemler olarak;
- Hazır değerler, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar, mali borçlar, sermaye kalemlerindeki değişimler yorumlanır.
- Faaliyet sonuçları bakımından gelir tablosundan brüt satış kârı, olağan kâr, dönem net kârı kalemlerinin yorumlanması gerekir.
- Dikey analiz tekniğinde finansal tablolarda yer alan her kalem, aynı tabloda yer alan belirli bir kaleme veya toplama oranlanmakta ve bulunan yüzdelere göre ifade edilmektedir. Bu teknikte, finansal tablolarda yer alan kalemin belirli bir toplam içindeki oranı hesaplanmaktadır.
- Bu yöntemin iki önemli avantajı bulunmaktadır. Birincisi bilanço kalemlerinin toplam içindeki ya da ait oldukları grup içindeki nisbi önemlerinin gösterilmesidir. Ayrıca bilançoların ortak bir paydaya indirgenmesi aynı endüstri dalındaki işletmeleri karşılaştırmaya olanak sağlamaktadır
- Eğilim yüzdeleri ile analiz (trend analizi) tekniğinde ise bir yıl baz yıl olarak kabul edilmekte ve izleyen dönemlere ilişkin finansal tablo kalemlerindeki değişiklikler baz yıla göre hesaplanmaktadır. Trend analizinde aralarında anlamlı ilişkiler kurulabilen ve ilişkinin etkileşimi işletmenin finansal durumuna ve faaliyet sonuçlarına etkili olan kalemler esas alındığında çıkan sonuç geniş bir anlam kazanmaktadır.
- Oran analizi ise finansal tablo analizinde en çok kullanılan tekniktir ve esas itibarıyla aralarında anlamlı ilişki bulunan finansal tablo (çoğunlukla bilanço ve gelir tablosu) kalemlerinin birbirine oranlanması olarak ifade edilebilir. Oran analizinde işletmenin likidite ve borç ödeme gücü, finansal yapısı, faaliyetlerinin verimliliği, karlılığı gibi konulara ışık tutacak oranlar hesaplanmaktadır. Dolayısıyla finansal analizde kullanılan oranlar; likidite oranları, finansal yapı oranları, faaliyet oranları ve karlılık oranları olarak dört gruba ayrılmaktadır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

- 1) Gelir tablosu kalemlerinin yüzde yöntemi ile analizinde dikey yüzdeler neyi ifade eder?
  - a) İlgili kalemin dönem net kârı karşısındaki payını
  - b) İlgili kalemin dönem kârı karşısındaki payını
  - c) İlgili kalemin dönem net satışlar karşısındaki payını
  - d) İlgili kalemin brüt satış kârı karşısındaki payını
  - e) İlgili kalemin gelir tablosu toplamındaki payını
- 2) İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarının sadece dönen varlıkların finansmanında kullanıldığını aşağıdakilerden hangisi gösterir?
  - a) Yabancı kaynak toplamının öz kaynak toplamından az olması
  - b) Dönen varlık toplamının duran varlık toplamından az olması
  - c) Dönen varlık toplamının kısa vadeli borç toplamından fazla olması
  - d) Duran varlık toplamının kısa vadeli borç toplamından fazla olması
  - e) Dönen varlık toplamının öz kaynak toplamından fazla olması
- 3) Trend yüzdeleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
  - a) Baz yılda tutarı olmayan bir kalemin eğilim yüzdeleri hesaplanamaz.
  - b) Eğilim yüzdeleri endeks şeklindedir.
  - c) Baz yılı tüm kalemleri 100 kabul edilir.
  - d) Eğilim yüzdeleri aynı seyri gösteriyorsa o kalemin eğilimi yok demektir.
  - e) Negatif yüzdeler azalışları ifade eder.
- 4) İşletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılan oranlar aşağıdakilerden hangisidir?
  - a) Cari oran
  - b) Kârlılık oranları
  - c) Likidite oranları
  - d) Devir hızı oranları
  - e) Öz kaynağa göre kârlılık oranları
- 5) Kısa vadeli borç ödeme gücünün tespitinde hangi hesap gruplarından yararlanılmaktadır?
  - a) Dönen varlıklar ve duran varlıklar
  - b) Duran varlıklar ve yabancı kaynaklar
  - c) Duran varlıklar ve öz kaynaklar
  - d) Dönen varlıklar ve kısa vadeli yabancı kaynaklar
  - e) Dönen varlıklar ve öz kaynaklar
- 6) Aşağıdakilerden hangisinde cari oran hesaplaması doğru olarak gösterilmiştir?
  - a) Dönen varlıklar/öz kaynaklar
  - b) Dönen varlıklar/kısa vadeli yabancı kaynaklar
  - c) Duran varlıklar/öz kaynaklar
  - d) Duran varlıklar/kısa vadeli yabancı kaynaklar
  - e) Dönen varlıklar–stoklar/kısa vadeli yabancı kaynaklar

- 7) Aşağıdaki kalemlerden hangisi likidite (asit test) oranının hesaplanmasında dönen varlıklardan indirim olarak yer alır?
- Stoklar
  - Alınan Çekler
  - Menkul Kıymetler
  - Ticari Alacaklar
  - Alınan Avanslar
- 8) İşletmenin Kısa vadeli yabancı kaynak toplamı: " 1.400, Stokları: " 500, Menkul Kıymetleri: "300, Hazır Değerleri: "600, Ticari Alacakları: "400, Diğer Alacakları "200'dir. Buna göre işletmenin likidite oranı aşağıdakilerden hangisidir?
- 0,64
  - 1,07
  - 1,18
  - 0,92
  - 1,43
- 9) Yukarıdaki verilere göre işletmenin nakit oranı aşağıdakilerden hangisidir?
- 0,64
  - 0,38
  - 0,18
  - 1,07
  - 0,43
- 10) Aşağıdakilerden hangisi yatırım kârlılığını göstermektedir?
- Olağan Kâr/Aktif Toplamı
  - Brüt Kâr Marjı
  - Dönem Net Kâr/ Aktif Toplamı
  - Dönem Kârı/Toplam Yabancı Kaynaklar
  - Net Kâr Marjı

Cevap Anahtarı

1.c, 2.c, 3.e, 4.c, 5.d, 6.b,7.a,8.b, 9.a, 10.c

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] Akgüç, Ö. (1998). Finansal Yönetim, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- [2] Akbulut, Y., Göktaş, B., Ağırbaş, İ., Aldoğan, E., Payziner, P. (2009),Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim, İsmail Ağırbaş (Editör) Eskişehir :Anadolu Üniversitesi Yayını No:2863.
- [3] Elmas, B. (2015).Finansal Tablolar Analizi. Ankara: Nobel Yayıncılık
- [4] Akdoğan N. ve Tenker N. (2010), Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri. Ankara: Gazi Kitabevi.
- [5] Özgülbaş, N., Bayram, A. (2002). ‘Hastanelerin Finansal Başarısızlığında Çalışma Sermayesi Yönetiminin Rolünün Tespiti: Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde Bir Uygulama ‘, 5. Ulusal Sağlık Kuruluşları ve Hastane Yönetimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- [6] Gapenski, Louis.C. (1996). *Understanding Health Care Financial Management*, 2th Ed. Illinois: AUPHA Press, Health Administration Press.